

טורניר תשפ"ה בעיות לשלב שלישי

"באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמיטין וליובלות... באחד בשבט ראש השנה לאילן, כדברי בית שמאי. בית הלל אומרים: בחמישה עשר בו."

(משנה ראש השנה א', א')

מכאן שט"ו בשבט נקבע כראש השנה לאילנות לפי דעת בית הלל, ולכן השאלות היום יעסקו במצוות התלויות בארץ.

משימה ראשונה - מצוות פאה

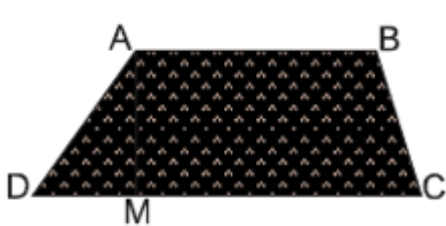
"וּבְקִצְרְכֶם אֶת־קִצִּיר אֶרְצְכֶם לֹא־תִכְלֶה פֶּאת שְׂדֶךָ בְּקִצְרְךָ וְלֶקֶט קִצִּירְךָ לֹא תִלְקֹט, לְעֵנִי וְלִגְר תַּעֲזֹב אֹתָם, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (ויקרא י"ט, ט-י)

לפי הלכות פאה, בזמן הקציר על הקוצר להשאיר לפחות חלק $1/60$ שאינו קצור בשביל העניים שיבואו וייקחו לעצמם. במילים אחרות: 1.67% מהשדה יישאר כפאה בשביל העניים.

בעיה 1

חקלאי שיש לו שלושה שדות מגדל בשדה הראשון שיש לו צורה של טרפז, שעורה. בשדה השני שיש לו צורה של מקבילית החקלאי מגדל שיבולת שועל. בשדה השלישי שיש לו צורת מלבן החקלאי מגדל חיטה.

שדה שעורה בצורת טרפז

ABCD הוא שדה בצורת טרפז. גובה הטרפז AM שווה ל-25 מ', ואורכי הצלעות AB ו- CD הם: 48 מ' ו- 72 מ' בהתאמה

שדה שיבולת שועל בצורת מקבילית

ABCD הוא שדה בצורת מקבילית. גובה המקבילית AM שווה ל-24 מ', ואורך הצלע AB שווה ל-40 מ'.

שדה חיטה בצורת מלבן

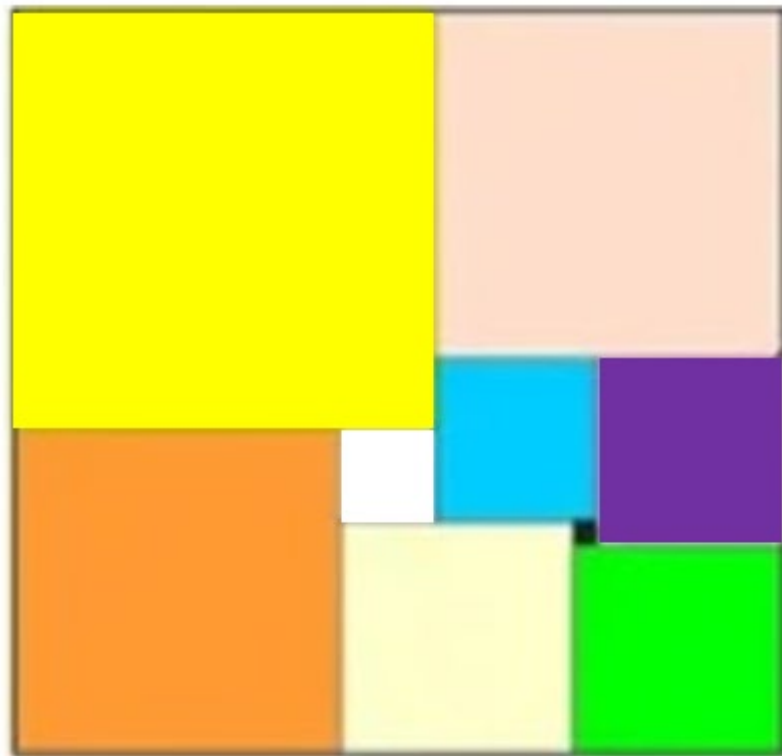
ABCD הוא שדה בצורת מלבן. אורכי הצלעות של המלבן: AB ו- BC הם 50 מ' ו- 30 מ' בהתאמה

א. מהו גודל הפאה הקטן ביותר בכל אחד משלושת השדות, אותו חייב החקלאי להשאיר לעניים ולא לקצור? סמנו על כל אחד מהציורים חלקה האפשרית, וציינו את המידות שלה.

ב. ידוע ש – 1 מ"ר של כל אחד מהשדות מניב בממוצע 2 ק"ג גרגרי תבואה. האם ייתכן שבשניים מבין השדות האלה יישארו לעניים כמויות זהות של תבואה? נמקו את תשובתכם.

בעיה 2

הקציר בשדה הקיבוץ, אשר צורתו ריבוע, חולק בין כמה צוותי עובדים. כל צוות קיבל חלקה בצורת ריבוע, כפי שמוצג באיור. את הריבוע המסומן בשחור הוחלט שלא לקצור ולהשאירו לעניים, בהתאם להלכה. שטחו של חלק זה הוא דונם אחד. האם הריבוע השחור הוא פאה מספיק גדולה לפי דרישות ההלכה? נמקו את תשובתכם.

משימה שנייה - תרומות ומעשרות

בקטע הבא מתוך הספר "פניני הלכה" (כשרות א', פרק ז') מתוארות בקצרה ההלכות הבסיסיות של הפרשת תרומות ומעשרות, כפי שנפריש אותם כאשר בע"ה ייבנה בית המקדש. (היום סדר ההפרשה שונה במקצת).

מצווה מהתורה להפריש תרומות ומעשרות כסדרם (רמב"ם תרומות ג, כג).

א) ראשית, יש להפריש 'תרומה גדולה' לכהן, וכפי שנאמר לאהרן הכהן (במדבר יח, יב): "כֹּל חֶלֶב יִצְהָר וְכֹל חֶלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר יִתְּנוּ לָהּ לְךָ נְתִיתִים". מהתורה אין ל'תרומה גדולה' שיעור, וכל אדם רשאי לתרום כפי אוות נפשו, ואפילו אם יתרום חיטה אחת מכל הגורן, קיים את המצווה. אבל חכמים קבעו לה שיעור, ותקנו שאדם רגיל יפריש אחד חלקי חמישים מהפירות (2%), ובעלי 'עין רעה' שחסים על ממונם, יפרישו אחד חלקי שישים (1.67%). ובעלי 'עין טובה' יפרישו אחד חלקי ארבעים (2.5%)...

ב) 'מעשר ראשון': לאחר מכן מפרישים עשירית מן הפירות שנותרו ללוי, שנאמר (במדבר יח, כא): "וְלִבְנֵי לְוִי הִנֵּה נְתַתִּי כֹל מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָה, חֶלֶף עֲבַדְתֶּם אֲשֶׁר הֵם עֹבְדִים אֶת עֲבַדְתֵּי אֱהֵל מוֹעֵד."

ג) 'תרומת מעשר': מתוך המעשר שנותרו ללוי צריך הלוי להפריש מעשר, שהוא מעשר מן המעשר, וליתנו לכהן. שנאמר (שם, כו-כח): "וְאֵל הַלְוִיִּם תִּדְבַּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם: כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נְתַתִּי לָכֶם מֵאֵתֶם בְּנַחֲלַתְכֶם, וְהִרְמַתֶם מִמֶּנּוּ תְרוּמַת ה' מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר... תְרוּמַת ה' לְאֶהֱרֹן הַכֹּהֵן..."

ד) לאחר הפרשת 'מעשר ראשון', מפרישים עוד מעשר מהפירות שנותרו. בשנים א' ב' ד' ה' לסדר השמיטה הוא נקרא 'מעשר שני', והוא נשאר בידיו של בעל הפירות, ועליו להעלותו לירושלים ולאוכלו שם בטהרה. בשנים ג' ו' מעשר זה נקרא 'מעשר עני' וניתן לעניים.

בעיה 1

סל הפירות של נועה

נועה השתתפה בקטיף פירות לכבוד ט"ו בשבט. בסוף היום קיבלה סל מלא פירות טריים וטעימים. לפני שלקחה אותם הביתה, היא הפרישה מהם תרומות ומעשרות לפי הכללים שנהוגים היום.

בלילה חלמה נועה שכבר נבנה בית המקדש והיא הפרישה תרומות ומעשרות לפי כללי ההלכה לתקופת בית המקדש:

תרומה גדולה – היא נתנה לכהן $1/50$ מהפירות.

מעשר ראשון – היא הפרישה $1/10$ מהשארית ונתנה ללוי.

תרומת מעשר – הלוי הפריש $1/10$ מהמעשר הראשון ונתן לכהן.

מעשר עני – מכיוון שהשנה היא שנה שלישית לשמיטה שהיא שנת מעשר עני, היא הפרישה 1/10 מהשארית ונתנה לעניים.

בסופו של דבר, לאחר כל ההפרשות, נותרו לה 36 פירות.

כמה פירות שלמים היו בסל של נועה לפני שהתחילה להפריש?

משימה שלישית - מסיבת ט"ו בשבת

נוהגים לאכול פירות יבשים וטריים בט"ו בשבט, אך חשוב לברך את הברכה המתאימה לכל פרי:

"בורא פרי העץ" על פירות העץ, "בורא פרי האדמה" על פירות הגדלים על שיחים נמוכים כמו תות שדה.

אם אוכלים כמה פירות ויש בהם פירות משבעת המינים, יש לברך על המין החשוב ביותר תחילה לפי סדר הקדימות: זית, תמר, גפן, תאנה, רימון וכו'.

בעיה 1

במסיבת ט"ו בשבט הונחו על השולחן 30 פירות מ- 4 סוגים שונים:

- 10 תמרים
- 8 תפוחים
- 7 תאנים
- 5 רימונים

ינון לוקח פירות מהשולחן בלי להסתכל. כמה פירות הוא צריך לקחת כך שבוודאות יהיה ביניהם לפחות פרי אחד משבעת המינים?

בעיה 2

במסיבת ט"ו בשבט הונחו על השולחן 20 פירות, מתוכם:

- 12 פירות משבעת המינים
- 8 פירות שאינם משבעת המינים

מוריה הכריזה:

"סידרתי את הפירות כך שאף שלושה פירות משבעת המינים לא יהיו צמודים זה לזה ברצף!"

צופיה טענה:

"זה בלתי אפשרי!"

האם ייתכן שמוריה הצליחה לסדר כך את הפירות? אם כן - איך? אם לא- מדוע זה בלתי אפשרי?

משימה רביעית - חישוב שנות ערלה ונטע רבעי

"וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל, וערלתם ערלתו את פרוי שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל. ובשנה הרביעית יהיה כל פרוי קודש הלולים לה' " (ויקרא י"ט, כ"ג-כ"ה)

מכאן לומדים על איסור ערלה ומצוות נטע רבעי.

"באחד בתשרי ראש השנה לערלה ולרבעי. אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא: לא שנו אלא לעניין ערלה ונטע רבעי, אבל לעניין מעשרות - ט"ו בשבט" (תלמוד בבלי, ראש השנה י', ב')

הגמרא קובעת שט"ו בשבט משמש כקובע לעניין המעשרות, אבל שנות ערלה מתחילות מתשרי.

כידוע, בשנות הערלה אסור לאכול את פירות העץ, ובשנת הנטע רבעי (כלומר, בשנה הרביעית) הפירות מותרים לאחר חילול. בשנת החמישית והלאה הפירות מותרים לחלוטין.

בעיה 1

חוות "פירות גן עדן" נטעה כרם של עצי תאנה בתחילת שנת תשפ"ה.

ידוע כי כל עץ מתחיל לתת פירות בדיוק שנתיים לאחר הנטיעה. לאחר תחילת מתן הפירות, בכל שנה העץ מניב פי 1.5 יותר פירות מהשנה הקודמת.

א. אם כל עץ הניב 40 פירות בשנה הראשונה שבה התחיל להניב, כמה פירות יניב העץ בשנה הראשונה שבה הפירות יהיו מותרים באכילה?

ב. אם החווה נטעה 100 עצים, על כמה פירות בסך הכול יש חובת חילול בשנת נטע רבעי?